

denkor önkényesen irányítják a labdarugás közvéleményét.

Valószínű, hogy a fenti kórtüneteket mutató állapot mindaddig tart, míg a tömegekben nem lesz tudatossá az a felismerés, hogy minden sportág főleg épp a labdarugás, valódi és egészséges céljainak megfelelően, eredeti kereteibe utalandó vissza. Ez pedig csak a tömegek ama felismerése nyomán érhető el, hogy saját sorsuknak nem lehetnek cselekvő alakítóik addig, míg figyelmüket és érdeklődésüket a valóságtól elvonatkoztatott irányba összpontosítják. (Lázár József)

V I L Á G S Z E M L E

Amikor e sorokat írjuk, Angliában a müncheni béke értelmében milliós hadsereget toboroznak, Párizsban a pártok között honvédelmi verseny folyik, Kelet Európában új katonai szövetségek összeforrasztásán dolgoznak; a spanyol kérdés újra napirenden van, Kinában az angolok és franciák itthoni elfoglaltságra számítva, a japánok elfoglalják Kantont, Hankaut. És Csehszlovákia?

A csehszlovák kérdés, ha nem is került még le a napirendről, mindenestre elveszítette nemzetközi jellegét és elvi jelentőségét, ugyszólván helyi érdekű határkérdéssé zsugorodott, amely ugyan még annyira-amennyire izgalomban tartja a közvetlenül érdekelt kisebb-nagyobb szomszédokat, de a nagyhatalmi kancelláriákon, hol a világ sorsát intézik, már ad akta tették... Maga Németország, miután a megcsontott Csehszlovákiát kezés bárányává tette, mérsékletre inti a Kárpát-Ukrajnát követelő Magyarországot és Lengyelországot, míg Oroszország, amely még tegnap készen állott, hogy Csehszlovákia segítségére mozgósítsa óriási szárazföldi és légi haderejét, ma már csak arra szorítkozik, hogy a jóakarató tanácsadó hangján figyelmeztesse Közép- és Kelet-Európa kis államait: jó lesz, ha abbahagyják az egymásközi torzszalkodást és szövetségre lépnek a mindnyájukat egyformán veszélyeztető agresszív nagyhatalmakkal szemben.

Mi okozta ezt a hirtelen fordulatot? Sem Csehszlovákia stratégiai határainak megszűnése, sem a versaillesi békeszerződés egy újabb és még mindig nem utolsó — pillérének összeomlása, sem Csehszlovákia belső strukturájának megváltozása vagy a Kisantant teljes passzivitása, amelyek külön-külön és együttvéve igen fontos elemei és velejárái a beállott változásnak, de önmagukban nem előidézői annak. Mindezeknél lényegesebb — és mindezeknek lényege egyben — az a változás, amely Csehszlovákia nemzetközi szerepében előállott: Csehszlovákiának, mint egy világhatalmi csoport és világpolitikai irányzat exponensének a megszűnése.

Általában minden társadalmi tényező — gazdasági csoport, osztály, párt vagy államszervezet — belső erejének mennyiségi változásával bizonyos fokon változik annak külső iránya is: a minősége. Különösen áll ez oly nemzeti közösségekre, amelyek más nemzetek befogadásával növekszenek, vagy más nemzet elemeinek elvesztésével kisebbbednek, ami által egész belső életük a határok kérdése körül forog, tehát a határokon túl vetitődik. Minden nemzeti kérdés — valamely nemzet függetlenségének vagy elnyomottságának kérdése — több állam ügye: nemzetközi kérdés és amennyiben egyik vagy másik az érdekelt államok közül bizonyos társadalmi, vagy politikai irányzatot is képvisel, többnyire elvi,

ideológiai kérdés is. Az 1848-as magyarországi nemzeti függetlenségi háborúról például a tudományos szociológia megalapítói kimutatták, hogy bár annak élén a konzervatív magyar gentry-nemesség állt és Kossuth köztársasága belsőleg ennek a nemesi rétegnek hatalmi céljait valósította meg, mégis haladó-radikális jellegű volt, mert a sötétlen reakciós Ausztria és Oroszország ellen irányult; viszont az akkori szerb, horvát, stb. felkelések, bár többnyire jobbágyi és paraszti jellegűek voltak és önmagukban vagy elvontan a társadalmi igazság és etika szempontjából legalább is olyan jogosak voltak, mint a magyar szabadságharc, mégis retrográd mozgalmak voltak, mert a bécsi kamarilla és a cár eszközeivé váltak. Ugyanígy haladó volt Garibaldi olasz egységesítő mozgalmá, de retrográd a pánszlávizmus vagy — egyugyanazon nemzet életében: haladó a német nemzeti mozgalom mindaddig, míg a fejlődésében kívülről gátolt Németország egységesítését célozza, de retrográddá válik akkor, amikor egy totális állam támadó imperialista céljait szolgálja.

A csehszlovák kérdés fellobbanása és hirtelen eltűnése is csak úgy érthető meg, ha azt nemzetközi vonatkozásaiban szemléljük. Amíg Csehszlovákia a béke fenntartásában érdekelt nagyhatalmi csoport előőrseként szerepelt, határainak és függetlenségének kérdése eminens világkérdés volt és míg a totális oldalról támadták, a haladók rokonszenve védte. A müncheni békével Csehszlovákiának ez a szerepe megszűnt és ezzel a két világpolitikai tábornak sincs ugyszólván oka rá, hogy ebben a kérdésben az eddigi éllel támadjon vagy védekezzék. Ebben az új helyzetben Magyarországnak épp úgy, mint Csehszlovákiának és általában a függetlenségükben veszélyeztetett kis nemzeteknek egyformán az a lényeges, hogy minél hamarabb és minél véglegesebben megegyezzenek egymással és együttesen védekezzenek az őket egyformán elnyeléssel fenyegető agresszióval szemben.

Különben a müncheni béke, mint fentebb jeleztük, inkább szolgálja a háborút, mint a béke ügyét azzal, hogy katonailag és gazdaságilag nagymértékben növeli a háborús hatalmak erejét és szabaddá teszi ezek útját a kelet-európai és a középkeleti piacok felé. De ugyanakkor ennek ellenhatásaképp, a békét szolgáló erőket is mozgósítja. Amellett, hogy a veszélyeztetett kisebb államok éberségét felkelti — és talán egymással való szövetkezésre is készíti őket — Angliában, Franciaországban, az Egyesült Államokban nemcsak hatalmas áramlatot indít meg az agresszív államok ellen, hanem éppoly nagyarányú katonai felkészülést is. Iltt csak az a kérdés nyugtalaníthat: vajjon ki ellen fogják majd felhasználni ezeket az eszközöket? Vajjon egy későbbi, változott konstellációban, például Anglia nem áll-e a német veszélyt jelző alarm-sípval toborzott haderejével Németország mellé és mondjuk nem fordul-e az Egyesült Államok, Francia- vagy Oroszország ellen? Bizonyos, hogy az angol konzervatív pártnak most uralkodó Chamberlain-Hoare csoportja erre is gondol és különösen számítanak rá az ezzel nyilván összejátszó háborús államok, amelyek az u. n. négyhatalmi direktórium létesítésén fáradoznak. De egyelőre egy francia-amerikai vagy orosz-ellenes angol-német (vagy angol-német-francia-olasz) blokk konstellációja éppoly kevésbé lehetséges, mint amilyen kilátástalan a négyhatalmi direktórium terve. Előbbinek ma még elháríthatatlan akadályja éppen az a közvélemény, amelyre a hadfelszerelési kampány támaszkodik és alig van rá kilátás, hogy ez a közvélemény belátható időn belül fenti értelemben vett irányváltozást lehetővé tegyen. Sőt, arra lehet számítani, hogy a Chamberlain-politika regresszió-barát kétszínűségét felismerő angol és francia közvélemény végül is uralomra segíti

az angol imperializmus Eden-Churchill-Lloyd George-munkáspárti irányzatát, amely ha cseppet sem kevésbé hű vezetője az angol imperializmusnak, abban mégis különbözik a müncheni visszavonulás szerzőitől, hogy míg ezek Angliát jobban féltik a német regresszió belső összeomlásától és ennek következményeitől, mint a német erősödéstől, addig amazok a német imperiálizmus expanziós dinamikájában látják a nagyobb és közelebbi veszélyt.

Ez áll részben Franciaországra is, főleg a francia-olasz és francia-orosz viszonytal kapcsolatban. A német veszély ellensúlyozására itt a Flandin-csoport és a Doriotisták a barátság kiépítését és a francia-orosz szerződés felmondását, míg a Laval-De la Roque csoport az olasz-francia szövetség létrehozását kívánják és mindkét csoport politikájának kedvez maga a Daladier-kormány — bár óvakodik a francia-szovjet szövetség hatályát nyíltan gyengíteni. De itt is — mint minden demokratikus országban — nagy szerepe van a közvéleménynek, amely a „béke minden áron“ jelszavának csalfaságát felismerve, az angliaihoz hasonló nyomást gyakorol a pártokra. Legjobb jele ennek a Flandin-párt felbomlása és az a tény, hogy a német és olaszbarát jobboldali pártok, amelyek közvetlenül a müncheni béke után ennek „népszerűségére“ támaszkodva és a népfronthoz pártokat háborús izgatással vádolva, a parlament feloszlatását és új választásokat követeltek, erről a követelésről hamarosan letettek...

Ami a „négyhatalmi“ szövetség vagy direktórium napoleoni eszméjét illeti, ennek megvalósítását a kis államok ellenállása is akadályozza, amelyek nem egyezhetnek bele abba, hogy sorsuk felett beleszólásuk nélkül döntsenek és ezáltal a gyarmati fejedelemségek szolgasorsára jussanak. Ez a veszély is tömörülésre készíti őket. Itt is felmerül a kérdés: vajjon a béke vagy a háború ügyét segíti-e elő az ilyen tömörülés és nem lesz-e például a balti államoknak a balkáni országokkal való összefogása, amelynek ügyét a mindnyájuknál erősebb és nagyhatalmi szerepre vágyó Lengyelország igyekszik kezébe venni, a támadó tengely eszközüvé a nyugati és főleg a keleti békefront ellen? Beck külügyminiszter, aki a Chamberlain-Hoare és von Ribbentrop kettős befolyása alatt abban utazik, nyilván így is gondolja. Amde nem biztos, hogy ezt a vonalat sikerül neki végigvinnie. Bizonyos csak az, hogy az ilyen egyesülés bár neki némi önállóságot biztosít, a kis államok diplomáciájának mégis mindig a nagyhatalmak, elsősorban Anglia és Franciaország világpolitikájának vonzókörében kell mozognia és irányát minden időben az határozza majd meg, hogy ezek a nagyhatalmak melyik irányt követik: a németekkel kelet ellen paktáló Chamberlain-Hoare-Flandin-félét vagy a német expanzió gátat-vető angol-francia-orosz összefogást követelő Eden-Churchill-Léon Blum csoportját.

A döntés nemcsak az angol és francia közvélemény (választások, demonstrációk, haladó sajtó) kezében van. Ezt előidézhetheti bármely nagyobb fordulat a világ valamelyik táján: Spanyolországban, Kínában. A spanyol fronton egyelőre viszonylagos szélcsend állott be azáltal, hogy mindkét oldalról mintegy 10-10 ezer idegen frontkatonát kivontak és ezzel egyidejűleg a köztársasági oldalon Oroszország és a humanista rétegek, Franco részén Olaszország és Németország befolyását megbénították. Az angol és francia diplomácia most oly helyzet megteremtésén fáradozik, amelyben Spanyolországban a külső befolyást egymásközt megoszthatják: a köztársasági oldalon Franciaország, Franco oldalán Anglia tulsúlyával, úgy, hogy a két fél közötti hid és megoldás francia-angol megegyezés műve legyen. Ez azonban még elég távolálló célnak látszik. Ami Kínát illeti, itt is elég messzi vagyunk még oly döntő for-

dulattól, amely az európai és amerikai nagy metropolisok politikájának irányát megadhatná. Kanton és Hankau elfoglalása távolról sem ilyen jelentőségű. A japánok ezzel a lépésükkel jól kihasználták az európai bizonytalan helyzetet és Anglia és Franciaország itthoni elfoglaltságát arra, hogy az ezek érdekeit mélyen sértő délkinai megszállás tervét végrehajtsák; de az is biztos, hogy erre a lépésre inkább annak pillanatnyi lehetősége készítette, amit a japán hadvezetőség nem akart elmulasztani, mint annak belátható haszna, amelyet a japán politikai és gazdasági körök is számításba vehetnek. A kínaiak harc nélküli visszavonulása az utóbbiakat sem közeli győzelemmel nem kecsegteti, sem háborús kiadásait nem csökkenti, sőt... Csank Kai Sek taktikája, aki minden „visszavonulásával” csak erősödni látszik és Kína szívében megépített fészkeiben nemcsak folyton erősödő hadseregének épít mind biztosabb vázat, de onnan a japánok által megszállt városok és vasutvonalak körül is az ellenség által megszállhatatlan paraszti vidéket mind számosabb gerilla-frontokon mozgósítja és ezzel a taktikával (és az egész kínai nép felmérhetetlen önfeláldozó és kitartó energiájával) előbb vagy utóbb kimeríti az ellenség katonai és gazdasági erejét. Ez persze még hosszú idő eredménye lehet, éppugy nem várható a közeljövőben, mint ahogy a másik oldal sem számíthat Japán győzelmére belátható időn belül.

Az idő pedig igen fontos szerepet játszik mindenütt. Egyik oldalnak (Kinának, Oroszországnak és talán a felfegyverkező Angliának) érdeke az időnyerés, mert erejük növekedésben van és sem politikai, sem gazdasági megrázkódtatásoknak nincsenek kitéve. De a másik oldalnak az idő múlása, az események bevétele nem sok jót ígér... Japán, Olaszország, Németország, mély gazdasági kimerültsége minden évben, minden hónapban megrázkódtatással fenyegeti ezek egész belső létét és kérdésessé teszi politikai rendszerük fennmaradását. Ezek részéről tehát újabb, az eddigieknél is kalandosabb kitörések várhatók. Danzig, Memel, Palesztina és Szíria, Német-Délkelet-Afrika, Délamerika — mindmégannyi célpontja lehet az agresszív kalandoknak. Hogy ezek az eddigi módorral is járhatnak-e, az attól függ, hogy Anglia és Franciaország kitartanak-e továbbra is eddigi türelmes magatartásukban. Ha igen, Németország, Olaszország, Japán viviszekciója és katonai erősödése még ideig-óráig ellensúlyozhatja gazdasági romlásukat. Ha nem, ugy ezeknek két eshetőség között kell majd választaniok: 1. menni a legnagyobbat: Kelet-Európa és Ázsia meghódításáért hosszú, keserves és kilátástalan háborút Kína és a szovjetek ellen és ezzel a fait accompli Franciaország semlegességét és Anglia legalább is titkos támogatását erőszakolva maguk mellé és 2. kapitulálni a világot osztó angol-amerikai és francia gazdasági erők előtt és ezzel belső rendszerük többé vagy kevésbé gyors összeomlását kockáztatni.

NINCS MENTSÉG!? „Bizonyos pete bizonyos körülmények között fejlődik: ime az egyén. Haboznánk ilyen általánosságot hangsúlyoztatni, ha bünyösökkel kapcsolatban nem hallanánk igen gyakran: — „Nem hozhatja mentségül sem öröklött terhelttségét, sem rossz nevelését...! Legalább is különös ez a megállapítás s méltó, hogy Jourdain kijelentése mellé tegyük, aki sem verset, sem prózát nem akart“. (Egy biológus jegyzeteiből.)